

De zin van ziek zijn

Signalen en betekenis
van ziekten

THORWALD DETHLEFSEN / RÜDIGER DAHLKE

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
---------------------	---

Deel 1

THEORETISCHE INLEIDING TOT HET BEGRIP VAN ZIEKTE EN GENEZING	9
---	----------

1. Ziekte en symptomen	10
2. Polariteit en eenheid	23
3. De schaduw	49
4. Goed en kwaad	58
5. De mens is ziek	71
6. De speurtocht naar de oorzaken	77
7. Wat en hoe moeten wij vragen?	89

Deel 2

ZIEKTEBEELDEN EN HUN BETEKENIS	115
---	------------

1. De infectie	116
2. Het afweersysteem	132
3. De ademhaling	138
4. De spijsvertering	153
5. De zintuigen	178
6. Hoofdpijnen	189
7. De huid	198
8. De nieren	208
9. Seksualiteit en zwangerschap	223
10. Hart en bloedcirculatie	240
11. Bewegingsapparaat en zenuwen	251
12. Ongevallen	268

13. Psychische symptomen	279
14. Kanker (maligne gezwellen)	295
15. Aids.	306
16. Wat kunnen wij doen?	315
Trefwoordenlijst van psychische overeenkomsten met li- chaamsdelen en organen.	
	327
Nederlands register van ziektebeelden	330
Latijns register van de ziektebeelden	332

Voorwoord

Dit is een ongemakkelijk boek, want het ontnemt de mens de mogelijkheid zijn ziekte te gebruiken als een alibi voor zijn onopgeloste problemen. Wij willen aantonen dat de zieke niet het onschuldige slachtoffer is van willekeurige onvolkomenheden van de natuur, maar dat hij ook zelf de dader is. Wij denken daarbij niet aan schadelijke stoffen in het milieu, aan civilisatie, aan een ongezonde manier van leven of soortgelijke bekende 'schuldigen', maar wij zouden graag het metafysisch aspect van het ziekzijn op de voorgrond plaatsen. Vanuit deze gezichtshoek blijken symptomen lichamelijke verschijnselen te zijn, waarin psychische conflicten zich uitdrukken en deze symptomen zijn door hun symboliek in staat het bij de patiënt spelende probleem te onthullen.

In het eerste deel van dit boek worden de theoretische vooronderstellingen en een filosofie van het ziekzijn beschreven.

Wij raden met nadruk aan dit eerste deel heel zorgvuldig te lezen – eventueel meermalen – voordat men aan het tweede begint. Men zou dit boek een vervolg of ook een exegese van mijn laatste boek *Schicksal als Chance** kunnen noemen, hoewel we ernaar gestreefd hebben dit nieuwe boek tot een zelfstandig, sluitend geheel te maken. Maar toch denken wij dat het lezen van *Schicksal als Chance* een goede inleiding of aanvulling kan zijn – vooral indien het theoretische deel moeilijkheden zou opleveren.

In het tweede deel worden de meest voorkomende ziektesymptomen in hun symbolische betekenis beschreven en als uitdrukkingvormen van psychische problemen geïnterpreteerd. Een register van de afzonderlijke symptomen aan het slot van het boek

* *Esoterische psychologie*, Deventer 1980.

maakt het de lezer mogelijk, wanneer nodig, snel een bepaald symptoom terug te vinden. Maar op de eerste plaats is het onze bedoeling door de gegeven interpretaties de lezer een nieuwe zienswijze te leren, die hem in staat stelt zelf de symptomen te kunnen interpreteren en hun betekenis te ontsluiten.

Tezelfdertijd hebben wij het thema van de ziekte gebruikt als aanknopingspunt voor een aantal wereldbeschouwelijke en esoterische thema's, waarvan de algemene geldigheid veel verder reikt dan het toch beperkte terrein van de ziekte. Dit boek is begrippelijk niet moeilijk, maar het is ook niet zo simpel of banaal als het mag lijken in de ogen van hen, die onze conceptie niet begrijpen. Dit boek is niet 'wetenschappelijk', want het mist de voorzichtigheid van de 'wetenschappelijke beschrijving'. Het werd geschreven voor mensen die bereid zijn een weg te gaan, in plaats van langs de kant van de weg te blijven zitten en – als tijdverdrijf – te jongleren met tot niets verplichtende kreten. Mensen die als hun doel 'verlichting' kozen, hebben geen tijd voor wetenschap – zij hebben inzicht nodig. Dit boek zal op veel weerstand stuiten – maar wij hopen tezelfdertijd dat het ook terecht zal komen bij de (vele of weinige) mensen, die het als een hulpmiddel op hun weg willen gebruiken. Alleen voor deze mensen hebben wij het geschreven!

De schrijvers

DEEL 1

Theoretische inleiding
tot het begrip
van ziekte en genezing

1. Ziekte en symptomen

*Het verstand van de mens
Kan het ware onderricht niet begrijpen.
Maar wanneer gij twijfelt
En niet begrijpt,
Kunt gij gaarne met mij daarover
Discussiëren.*

Yoka Daishi 'Shodoka'

Wij leven in een tijd waarin de moderne medische wetenschap voortdurend nieuwe proeven van haar aan het wonderbaarlijke grenzende mogelijkheden en bekwaamheden voorlegt aan de verbaasde leek. Maar tegelijkertijd gaan er ook steeds meer stemmen op, die hun principieel wantrouwen tegenover deze – bijna almachtige – medische wetenschap formuleren. Steeds groter wordt het aantal van diegenen, die in de ten dele zeer oude, ten dele ook moderne methoden van de natuurgeneeskunde, of ook van de homeopathische heelkunde, aanmerkelijk meer vertrouwen stellen dan in de methoden van onze hoogwetenschappelijke, officiële geneeskunde. Er zijn heel wat aanknopingspunten voor kritische beschouwingen – over bijvoorbeeld bijwerkingen, verschuiving van symptomen, ontbrekende humaniteit, kostenexplosies en nog veel meer – maar wezenlijk interessanter dan de onderwerpen van deze kritiek is het ontstaan van de kritiek zelf, want voordat men kritiek rationeel kan verwoorden, komt zij voort uit een vaag gevoel dat er iets niet meer klopt, en de ingeslagen weg ondanks of juist omdat deze zo consequent wordt gevolgd, niet naar het gewenste doel leidt. Dit onbehagen over

de medische wetenschap wordt door zeer veel mensen – met inbegrip van veel jonge artsen – gezamenlijk gevoeld. Maar dit gezamenlijk gevoelen verdwijnt al snel, wanneer men nieuwe, alternatieve mogelijkheden begint aan te wijzen. Dan ziet de ene groep heil in de socialisering van de geneeskunde, de andere groep in de vervanging van de scheikundig vervaardigde medicijnen door natuurlijke en plantaardige geneesmiddelen. Terwijl de ene groep de oplossing van alle problemen in de exploratie van de aardstralen ziet, zweert de andere groep bij de homeopathie. Acupuncturisten o.a. eisen dat men de medische blik afwendt van het morfologisch gebied en richt op het energetisch vlak, waarop zich het lichamelijk gebeuren afspeelt. Wanneer men alle pogingen en methoden van de niet-officiële geneeskunde samenvat, dan wordt graag gesproken over een holistische geneeskunst, waarmee duidelijk het streven wordt uitgesproken om naast een openheid voor de veelvoud aan methoden, vóór alles de *gehele* mens als een eenheid van lichaam en geest niet uit het oog te verliezen. Dat de officiële geneeskunde de mens uit het oog verloren heeft, is intussen vrijwel iedereen duidelijk geworden. De steeds verdergaande specialisering en de analyse als grondbeginselen van het wetenschappelijk onderzoek hebben, onvermijdelijk bij de nog steeds groter en exacter wordende kennis van het detail, het geheel uit het oog verloren.

Wanneer men kijkt naar de zeer verfrissende discussie en beweging in de medische wereld, dan valt al gauw op hoe zeer die discussie beperkt blijft tot de verschillende methoden en hun effectiviteit en hoe weinig er tot nu toe over de theorie, resp. de filosofie van de medische wetenschap gesproken wordt. Deze wetenschap bestaat weliswaar in hoge mate uit concreet en praktisch handelen, maar in iedere handeling wordt – bewust of onbewust – de daarachter liggende filosofie uitgedrukt. De moderne geneeskunde strandt bepaald niet op de mogelijkheden van haar handelen, maar zij lijdt schipbreuk op het wereldbeeld, waarop zij – vaak stilzwijgend en onnadenkend – haar handelen heeft gebaseerd. De medische wetenschap strandt op haar filosofie – of nauwkeuriger geformuleerd – op het ontbreken van een

filosofie. Richtlijnen voor het medisch handelen waren tot nu toe slechts functionaliteit en effectiviteit; het ontbreken van ieder inhoudelijk aspect heeft ten slotte geleid tot de kritiek dat het medisch handelen 'onmenselijk' is. Weliswaar treft men deze *onmenselijkheid* aan in veel concrete, aan de periferie liggende situaties, maar het probleem kan niet door verdergaande functionele veranderingen in die situaties worden opgelost. Veel symptomen laten zien dat de geneeskunde zelf ziek is. Evenmin als iedere andere patiënt kan ook de 'patiënt geneeskunde' gezond worden door wat te dokteren aan de symptomen. Maar de meeste critici van de officiële geneeskunde en de voorvechters van alternatieve geneeswijzen nemen met een volkomen vanzelfsprekendheid het wereldbeeld en de doelstelling van de officiële geneeskunde over en zetten hun hele energie slechts in voor een verandering van de vormen (methoden).

In dit boek zullen wij ons vanuit een nieuwe invalshoek met het probleem van ziekte en genezing bezighouden. In geen geval nemen wij daarbij de bestaande, traditionele en voor ieder als vaststaand beschouwde grondwaarden van dit levensgebied over. Deze benadering maakt ons voornemen wel moeilijk en gevaarlijk, want wij kunnen niet vermijden ook die gebieden meedogenloos ter discussie te stellen, waarop een collectief taboe rust. Wij zijn ons bewust dat de stap die wij hiermee zetten, zeker niet de eerstvolgende stap zal zijn in de ontwikkelingsgang van de geneeskunde. Wij slaan met onze benadering een aantal stappen over, die door de geneeskunde alsnog zullen moeten worden gezet. Stappen, die wanneer zij echt begrepen worden, de voorwaarden kunnen leveren voor de inhoudelijke realisatie van de in dit boek geboden conceptie. Daarom mikken wij met deze uiteenzetting niet op de collectieve ontwikkeling van de geneeskunde, maar richten wij ons tot die enkelingen, wier persoonlijk inzichtelijk vermogen de (wat trage) collectieve ontwikkeling al enigszins voorbijgesneld is.

Functionele ontwikkelingen zijn nooit zinvol in zich zelf. De zin van een gebeurtenis wordt pas duidelijk door de interpretatie daarvan, die voor ons de inhoudelijke betekenis ervaarbaar

maakt. Zo is bijvoorbeeld het stijgen van de kwikkolom in een glazen buis, op zichzelf bezien, volstrekt zonder zin; pas als wij dit gebeuren kunnen interpreteren als een blijk van temperatuurverandering, krijgt dit gebeuren inhoudelijk betekenis. Zouden mensen ophouden het gebeuren in deze wereld en in hun eigen levenslot te duiden (= interpreteren), dan verzinkt hun bestaan in onbeduidendheid en zinloosheid. Om iets te kunnen duiden hebben wij een referentiekader nodig, dat buiten het gebied ligt, waarop datgene wat geduid moet worden zich manifesteert. Daarom wordt de ontwikkelingsgang van deze stoffelijke en formele wereld pas verklaarbaar, wanneer men een metafysisch referentiekader erbij betreft. Pas wanneer de zichtbare vormenwereld voor ons 'een gelijkenis' wordt (Goethe) is zij voor de mens betekenisvol en zinvol. Net zoals letter en getal de formele dragers van een daaronderliggende idee zijn, is al het zichtbare, concrete en functionele in de wereld slechts de uitdrukking van een idee en dus brug naar het onzichtbare. Kort samengevat kunnen wij deze twee gebieden ook vorm/teken en inhoud noemen. De inhoud maakt zich kenbaar in de vorm, in het teken en daardoor worden de vormen betekenisvol. Schrifttekens die geen idee en geen betekenis overbrengen, blijven voor ons leeg en zonder zin. Daaraan zou ook de meest exacte analyse van de tekens zelf niets kunnen veranderen. Duidelijk en voor iedereen begrijpelijk is deze samenhang ook in de kunst. De waarde van een schilderij ligt niet in de kwaliteit van het doek en de verven; de materiële bestanddelen van het schilderij zijn slechts de dragers en de bemiddelaars van een idee van een innerlijk beeld dat de kunstenaar heeft. Linnen en verven kunnen dus zichtbaar maken wat anders onzichtbaar blijft en zij zijn dus de stoffelijke uitdrukking van een onstoffelijke inhoud.

Met deze eenvoudige voorbeelden probeerden wij de in dit boek gevolgde methode begrijpelijk te maken, de thema's ziekte en genezing *interpreterend* te beschouwen. Daarmee verlaten wij heel duidelijk en bewust het terrein van de 'wetenschappelijke geneeskunde'. Wij maken geen aanspraak op 'wetenschappelijkheid', omdat ons uitgangspunt volstrekt anders is – en dat bete-

kent tevens, dat wetenschappelijke argumentatie of kritiek nooit doeltreffend kan zijn voor onze zienswijze. Wij verlaten dus opzettelijk het wetenschappelijk kader, omdat dit zich immers beperkt tot het functionele vlak en daardoor tezelfdertijd verhindert, dat betekenis en zinvolheid transparant worden. Een benaderingswijze als de onze is niet bedoeld voor doorgewinterde rationalisten, maar voor mensen die bereid zijn de kronkelige en lang niet altijd logische paden van het bewustzijn te volgen. Bruikbare middelen op zo'n tocht door de menselijke ziel zijn beeldend denken, fantasie, associatievermogen, ironie en een oor voor de dieperliggende betekenissen van de taal. Even noodzakelijk op onze tocht is het vermogen paradoxen en ambivalentie te kunnen accepteren, zonder direct de dubbelwaardigheid geforceerd te willen vereenvoudigen door een van de polen op te heffen.

Zowel in de geneeskunde als in het alledaagse taalgebruik spreekt men over de meest verschillende *ziekten*. Deze taalkundige slordigheid laat heel duidelijk het wijdverbreide misverstand over het begrip *ziekte* zien. Ziekte is een woord dat men eigenlijk alleen maar in het enkelvoud kan gebruiken – het meervoud *ziekten* is net zo zinloos als het meervoud van gezondheid: *gezondheden*. Ziekte en gezondheid zijn enkelvoudige begrippen, omdat zij betrekking hebben op de hoedanigheid van de menselijke toestand en niet, zoals in het huidige taalgebruik het geval is, op organen of lichaamsdelen. Het lichaam is nooit ziek of gezond, omdat in het lichaam uitsluitend de informaties van het bewustzijn tot uitdrukking komen. Het lichaam doet niets uit zichzelf, waarvan iedereen zich kan overtuigen door te kijken naar een lijk. Het lichaam van een levend mens heeft immers zijn functioneren juist te danken aan die twee immateriële instanties, die wij meestal bewustzijn (ziel) en leven (geest) noemen. Het bewustzijn vormt hier de informatie, die zich in het lichaam manifesteert en daardoor overgebracht wordt in de zichtbaarheid. Bewustzijn verhoudt zich tot het lichaam zoals een radioprogramma tot het radioapparaat. Omdat het bewustzijn een niet-materiële, op zichzelf staande kwaliteit is, is het vanzelfsprekend niet

een produkt van het lichaam, noch ook afhankelijk van het bestaan van dit lichaam.

Alles wat in het lichaam van een levend wezen gebeurt is uitdrukking van een daarmee overeenstemmende informatie, resp. een verdichting van een daarmee overeenstemmend beeld (beeld heet in het Grieks eidolon en komt daarmee ook overeen met het begrip 'idee'). Wanneer pols en hart een bepaald ritme volgen, de lichaamstemperatuur een constante warmte behoudt, de klieren hormonen afgeven, of antigenen gevormd worden, dan zijn deze functies niet vanuit de materie zelf te verklaren, maar zij zijn allemaal afhankelijk van een overeenkomstige informatie, waarvan het uitgangspunt het bewustzijn is. Wanneer de uiteenlopende lichamelijke functies op een bepaalde manier samenspelen, ontstaat er een patroon, dat wij als harmonisch ervaren en daarom *gezondheid* noemen. Ontspoort er een functie dan bedreigt deze in meerdere of mindere mate de gehele harmonie en wij spreken dan van *ziekte*.

Ziekte betekent dus het verlaten van een harmonie, resp. het onzeker worden van een tot dan toe uitgebalanceerde ordening (wij zullen later zien dat vanuit een andere gezichtshoek bekeken, ziekte eigenlijk een evenwicht produceert). De verstoring van de harmonie vindt echter in het bewustzijn op het vlak van de informatie plaats en *vertoont* zich alleen maar in het lichaam. Het lichaam is dus het gebied waarin het bewustzijn zich manifesteert of verwerkelijk, en waar dus ook alle processen en verandering spelen, die in het bewustzijn beginnen. Zoals de gehele materiële wereld slechts het toneel is, waarop het spel van de oerbeelden gestalte krijgt en op die manier tot een *gelijkenis* wordt, zo is analoog ook het materiële lichaam het toneel, waarop de beelden van het bewustzijn tot uitdrukking willen komen. Geraakt dus een mens in zijn bewustzijn in *on-evenwichtigheid*, dan wordt dat in zijn lichaam als symptoom *zichtbaar* en waarbaar. Daarom is het misleidend te beweren, dat het lichaam ziek is – ziek kan immers alleen maar de mens zijn –, maar dit *ziekzijn* vertoont zich in het lichaam als symptoom. (Bij de opvoering van een tragedie is niet het toneel tragisch, maar het stuk!)

Er zijn veel symptomen – maar zij zijn allemaal uitdrukking van een en hetzelfde gebeuren, dat wij *ziekte* noemen en dat zich altijd in het bewustzijn van een mens afspeelt. Evenmin als het lichaam zonder bewustzijn kan leven, kan het zonder bewustzijn ‘ziek’ worden. Op dit punt aangekomen zal het ook begrijpelijk worden, dat wij de huidige gebruikelijke indeling in somatische, psychosomatische, psychische ziekten en krankzinnigheid, niet overnemen. Een dergelijk conceptie is voor ons eerder een belemmering dan een hulp bij het begrijpen van ziekte.

Onze zienswijze komt ongeveer met het psychosomatische model overeen, maar met dit verschil, dat wij op die manier naar *alle* symptomen kijken en geen uitzonderingen toelaten. Het onderscheid ‘somatisch’/‘psychisch’ kan hoogstens betrekking hebben op het vlak, waarop een symptoom zich manifesteert – maar is onbruikbaar om *ziekte* te lokaliseren. Het ouderwetse begrip van de *geestesziekten* is helemaal misleidend, want de geest kan nooit *ziek worden* – integendeel het gaat bij deze groep uitsluitend om symptomen die zich manifesteren op het psychische vlak, dus in het bewustzijn van een mens.

Op deze wijze zullen wij hier proberen een sluitend beeld van de ziekte te ontwikkelen, dat het onderscheid ‘somatisch’/‘psychisch’ hoogstens gebruikt voor het *gebied*, waarop het symptoom dominant tot uitdrukking komt.

Met het begripsmatige onderscheid tussen ziekte (terrein van het bewustzijn) en symptoom (terrein van het lichaam) verplaatst zich onze beschouwing van ziekte onvermijdelijk van de ons overbekende analyse van het lichamenlijk gebeuren naar een beschouwing van het psychisch gebied, wat in deze samenhang momenteel beslist nog geen overbekende of gebruikelijke zienswijze is. Wij werken dus als een criticus, die een slecht toneelstuk niet door analyse en verandering van de coulissen, de rekwisieten en de spelers probeert te verbeteren, maar direct het stuk zelf bekijkt.

Wanneer zich in het lichaam van een mens een symptoom manifesteert, dan trekt dat symptoom (in meerdere of mindere mate) de aandacht naar zich toe en onderbreekt vaak abrupt de tot

dat moment aanwezige continuïteit van de levensweg. Een symptoom is een signaal dat aandacht, interesse en energie op zichzelf richt en daarmee het gewone synchrone verloop verstoort. Een symptoom dwingt ons er aandacht aan te besteden – of wij dat willen of niet. Deze als van *buitenaf* komende onderbreking ervaren wij als verstoring en wij hebben daarom meestal maar een doel: dat wat ons stoort (de *storing*) weer te laten verdwijnen. De mens wil niet gestoord worden – en daarmee begint het gevecht tegen het symptoom. Ook vechten is bezig zijn met en zich richten op – en op die manier bereikt het symptoom altijd dat wij aandacht aan hem schenken.

Sinds Hippocrates probeert de officiële geneeskunde de zieke aan te praten, dat een symptoom een min of meer toevallige gebeurtenis is, waarvan de oorzaak gezocht moet worden in functionele processen, die men ijverig onderzoekt. De officiële geneeskunde vermijdt zorgvuldig het symptoom te interpreteren, te *duiden*, en verbant op die manier zowel symptoom als ziekte in de onbeduidendheid. Maar daarmee verliest het *signaal* zijn eigenlijke functie – de symptomen werden signalen zonder betekenis.

Laten wij voor de duidelijkheid een vergelijking gebruiken: een auto heeft verschillende controlelampjes op het dashboard, die alleen maar gaan branden als de een of andere belangrijke functie van de auto niet meer functioneert zoals het moet. Wanneer nu in een concreet geval tijdens een rit zo'n lampje gaat branden, vinden wij dat allesbehalve leuk. Dit signaal is voor ons een aanmaning om te stoppen. Maar ondanks onze rationele verontrusting zou het dom zijn boos te worden op het lampje; tenslotte gaf het ons informatie over een proces, dat wij anders niet zo snel hadden waargenomen, omdat het voor ons in een 'onzichtbaar' bereik ligt. Dus brengt het branden van het lampje ons tot het initiatief een monteur erbij te halen met het doel, dat na zijn tussenkomst het lampje niet meer gaat branden en wij rustig kunnen verderrijden. Maar wij zouden erg boos zijn, als de monteur dit doel bereikte door alleen maar het gloeilampje weg te halen. Weliswaar brandt het dan niet meer – en dat wilden wij eigenlijk ook – maar de weg die tot dit resultaat leidt, is voor

ons toch te simpel. Wij denken dat het zinniger is om het opflikkeren van het lampje overbodig te maken, in plaats van het te verhinderen dat te doen. Maar dan zou men wel zijn blik van het lampje moeten afwenden en richten op het daarachter liggende gebied om te kunnen ontdekken, wat er eigenlijk niet *in orde* is. Het lampje wilde door te gaan branden slechts ergens op wijzen, en aanleiding zijn dat wij ons iets zouden gaan afvragen.

Wat in dit voorbeeld het controlelampje was, is in ons betoog het symptoom. Wat er zich ook in ons lichaam als symptoom manifesteert, is de zichtbare uitdrukking van een onzichtbaar proces en zou door zijn signaalfunctie de door ons tot dan gevolgde weg willen onderbreken, erop wijzen, dat iets niet *in orde* is en ons ertoe brengen om ons zelf vragen te stellen. Ook hier is het dom *boos te zijn* op het symptoom en eenvoudigweg absurd het symptoom te willen uitschakelen, door het te verhinderen zich te manifesteren. Het symptoom mag niet verhinderd, maar moet overbodig gemaakt worden. Om dat te bereiken moet men natuurlijk ook hier zijn blik van het symptoom afwenden en *dieper* kijken, als men wil leren begrijpen waar het symptoom op wijst.

Maar in het onvermogen om deze stap te zetten, ligt het probleem van de officiële geneeskunde – zij is te zeer door de symptomen gefascineerd. Daarom immers is voor haar symptoom en ziekte hetzelfde, d.w.z. zij kan vorm en inhoud niet scheiden. Daarom behandelt men met veel vertoon en technisch kunnen organen en lichaamsdelen – maar nooit de mens die ziek is. Men jaagt het doel na ooit eens het optreden van alle symptomen te kunnen verhinderen, zonder deze conceptie op mogelijkheid en zinvolheid te onderzoeken. Het is verbazingwekkend hoe weinig de realiteit in staat is deze euforische jacht naar dit doel te ontnuchteren. Uiteindelijk is het aantal zieken sinds de opkomst van de zogenaamde moderne, wetenschappelijke geneeskunde niet eens met een fractie van een enkel procent verminderd. Er zijn nog steeds evenveel ziekten als vroeger – alleen de symptomen zijn anders geworden. Dit ontnuchterend feit probeert men te verdoezelen met statistieken, die slechts betrekking hebben op be-

paalde symptoomgroepen. Zo wordt bijvoorbeeld trots vermeld dat de infectieziekten zijn overwonnen, maar men zegt er niet terzelfdertijd bij, welke symptomen in dit tijdperk in betekenis en frequentie zijn toegenomen.

Eerlijk wordt zo'n beschouwing pas, als men in plaats van symptomen het 'ziekzijn op zichzelf' bekijkt – en dat is tot nu toe niet minder geworden en zal gegarandeerd ook in de toekomst niet minder worden. Ziek zijn is even diep als de dood geworteld in het menselijk zijn en is niet met een paar naïeve, functionele handigheidjes uit de wereld te helpen. Wanneer men ziekte en dood in hun grootheid en verhevenheid zou begrijpen, dan zou men vanuit die achtergrond kunnen zien, hoe belachelijk onze hybridische inspanningen zijn om deze met onze krachten te bestrijden. Men kan zich natuurlijk tegen een dergelijke desillusie beschermen door met kracht van argumenten ziekte en dood tot louter functies te degraderen, om vervolgens in de eigen grootheid en volmacht te blijven geloven.

Nog eens samengevat: ziekte is een toestand van de mens, die aangeeft dat de mens in zijn bewustzijn niet meer *in orde*, resp. in *harmonie* is. Dit verlies van een innerlijk evenwicht manifesteert zich in het lichaam als symptoom. Het symptoom is daarvoor signaal en drager van informatie, want het onderbreekt door zijn optreden de tot dan toe vloeiende stroom van ons leven en dwingt ons aan het symptoom aandacht te schenken. Het symptoom geeft ons het signaal, dat wij als *mens*, als geestelijk wezen ziek zijn, d.w.z. het evenwicht van de innerlijke geestelijke krachten verloren hebben. Het symptoom geeft ons de informatie, dat ons iets mankeert (ontbreekt). 'Wat mankeert u?' vroeg men vroeger aan een zieke – maar die antwoordde altijd met wat hij had: 'Ik heb pijn.' Tegenwoordig is men ertoe overgegaan direct te vragen: 'Wat hebt u?'. Deze beide polaire vraagstellingen 'Wat mankeert u?' en 'Wat hebt u?' zijn bij nadere beschouwing heel informatief. Beide vragen kunnen een zieke gesteld worden. Hem mankeert altijd wat en wel in zijn bewustzijn – zou hem niets mankeren, dan was hij *héél*, d.w.z. volledig en volkomen. Maar wanneer hem iets in zijn heel-zijn ontbreekt, is

hij ziek en moet ge-heeld worden. Dit ziekzijn vertoont zich in het lichaam als symptoom, dat men hééft. Zo wordt in dat wat men hééft tot uitdrukking gebracht dat *iets ontbreekt*. Het mankeert aan bewustheid en in de plaats daarvan heeft men een symptoom.

Wanneer een mens eenmaal het onderscheid tussen ziekte en symptoom heeft begrepen, verandert op slag zijn grondhouding en zijn omgang met ziekte. Hij beschouwt het symptoom niet langer als zijn grootste vijand, die hoe dan ook bestreden en vernietigd moet worden, maar hij ontdekt in het symptoom een partner die hem kan helpen dat wat *hem ontbreekt* te vinden en op die manier het eigenlijke ziekzijn te overwinnen. Nu wordt het symptoom een soort leraar die ons helpt bij onze inzet voor de eigen ontwikkeling en bewustwording, en die ook zeer streng en hard kan zijn, wanneer wij deze – onze hoogste – wet gering-schatten. Ziekzijn kent slechts een doel: ons te helpen.

Het symptoom kan ons zeggen wat ons op deze weg nog ontbreekt – maar dat veronderstelt dat wij de taal van de symptomen verstaan. De taal van de symptomen weer te leren is de taak van dit boek. Wij zeggen *weer te leren*, omdat deze taal sinds oudsher bestaat en daarom niet uitgevonden, maar slechts teruggevonden moet worden. Onze hele taal is psychosomatisch, wat betekent dat zij de samenhangen tussen lichaam en geest kent. Wanneer wij weer leren ons oor te luisteren te leggen in deze dubbele gelaagdheid van onze taal, dan zullen wij al gauw onze symptomen horen spreken en ook kunnen verstaan. Onze symptomen hebben ons meer en belangrijker dingen te zeggen dan onze medemensen, want zij zijn intiemere partners, zij zijn helemaal van ons en zijn de enigen die ons werkelijk kennen.

Hierdoor ontstaat er wel een eerlijkheid, die niet erg gemakkelijk te accepteren is. Onze beste vriend zou het nooit of te nimmer durven ons de waarheid over ons zelf zo onverbloemd en eerlijk in het gezicht te zeggen, als de symptomen dat altijd doen. Geen wonder dus dat wij de taal van de symptomen verleerd hebben – want met oneerlijkheid is het aangenamer leven! Maar door alleen maar niet te luisteren en niet te verstaan, verdwijnen de

symptomen niet. Wij houden op de een of andere manier ons altijd met hen bezig. Als wij het aandurven naar hen te luisteren en met hen in communicatie te treden, worden zij onomkoopbare leraren op de weg naar de ware genezing. Doordat zij ons zeggen wat ons eigenlijk mankeert (ontbreekt), doordat zij ons met dat gegeven bekend maken, dat wij nog bewust moeten integreren, geven zij ons de kans door leerprocessen en bewustwording de symptomen als zodanig overbodig maken.

Hier ligt het onderscheid tussen *ziekte bestrijden* en *ziekte transmuteren*. Genezing ontstaat uiteindelijk uit een getransmuteerde ziekte en nooit uit een overwonnen symptoom, want genezing is ‘geheeld-zijn’ en dat veronderstelt alleen al in de taalkundige betekenis, dat de mens meer ‘heel’, meer volkomen is geworden. Het Duitse woord ‘Heilung’ zegt duidelijker dan onze vertaling ‘genezing’, dat het ons dichter brengt bij het heil, bij dat ‘geheel’ zijn van het bewustzijn, dat men ook verlichting noemt. Ge-heeld worden gebeurt door het mankerende op te nemen en is dus zonder een bewustzijnsverruiming niet mogelijk. Ziekte en geheeld-worden zijn bij elkaarhorende begrippen, die alleen maar betrekking hebben op het bewustzijn en niet gebruikt kunnen worden in verband met het lichaam – een lichaam kan noch ziek, noch heel zijn. In het lichaam kunnen slechts de desbetreffende bewustzijnstoestanden weerspiegeld worden.

Alleen hier kan een eventuele kritiek op de officiële geneeskunde haar aanknopingspunt vinden. Want deze geneeskunde spreekt van ‘helen’ (heel-maken) zonder aandacht te schenken aan het vlak, waarop slechts heel-worden mogelijk is. Het is niet onze bedoeling het handelen van de geneeskunde zelf te bekritisieren, zolang zij daaraan niet de pretentie verbindt te helen, *heel te maken*. Medisch handelen beperkt zich tot zuiver functionele maatregelen en als zodanig zijn die noch goed noch slecht, maar mogelijke interventies op het materiële vlak. Op dit vlak is de geneeskunde voor een deel immers verwonderlijk goed; al haar methoden op de vuilnishoop gooien is een stap, die men hoogstens voor zichzelf, maar nooit voor anderen kan doen. Want achter die stap verbergt zich de probleemstelling of men – en in hoeverre

– wil pogen door functionele maatregelen de wereld te veranderen, of dat men erachter gekomen is dat zo'n handelwijze een illusie is. Wie het spel doorzien heeft, hoeft er niet per se mee door te gaan (...waar echter ook niets tegen is!), maar hij heeft niet het recht, omdat hij het eventueel zelf niet meer nodig heeft, het anderen te ontnemen – want ook de discussie met een illusie is uiteindelijk een stapje vooruit!

Het gaat ons dus niet zozeer om wat men doet, maar veel meer om de bewustheid van datgene wat men doet. Wie onze uiteenzetting tot nu toe heeft begrepen, zal het nu wel duidelijk zijn dat onze kritiek natuurlijk net zo goed betrekking heeft op de natuurgeneeswijze als op de officiële geneeskunde, want ook de natuurgeneeswijze probeert met behulp van functionele maatregelen genezing (= heel-wording) te bereiken, probeert ziekte te verhinderen en pleit voor een *gezond leven*. De filosofie is hier dezelfde als bij de officiële geneeskunde, alleen zijn de methoden wat minder giftig en natuurlijker. (Een uitzondering vormt de homeopathie, die immers noch tot de officiële geneeskunde, noch tot de natuurgeneeswijze behoort.)

De weg van de mens is de weg uit het on-heil naar het heil – uit de ziekte naar de 'Heilung' (= genezing) en heiliging. Ziekte is niet een vergissing, een toevallige en daarom vervelende storing onderweg, maar ziekte zelf is de weg, waarop de mens het heil/heel-zijn tegemoet gaat. Hoe bewuster wij dus deze weg kunnen waarnemen, des te beter kan hij als zodanig functioneren. Het is niet onze bedoeling ziekte te bestrijden, maar haar te benutten; maar om dat te kunnen doen, moeten wij eerst nog wat dieper graven.